

OIKEUSMINISTERIÖLLE

14.11.2016

Oikeusministeriön suunnitelma käräjäoikeusverkoston kehittämisestä / Länsi-Uusimaa

Oikeusministeriö on valmistelemassa käräjäoikeusverkoston uudistamista. Esityksen mukaan läntisellä Uudellamaalla olisi tulevaisuudessa vain yksi käräjäoikeuspaikkakunta, Espoo. Erillisiä kanslioita ei olisi yhtään. Raaseporiin jäisi erillinen istuntopaikka. Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden henkilöstön piirissä on laadittu 11.4.2016 kirjelmä, jossa on esitetty näkemyksiä ministeriön suunnittelemista muutoksista Länsi-Uudellamaalla. Kirjelmä on liitetty yhteistoimintamenettelystä laadittuun pöytäkirjaan, mutta kirjelmää ei ole käsityksemme mukaan muutoin valmistelussa huomioitu.

Tämän johdosta haluamme lausua seuraavaa: Perustuslain 17 §:n 2 momentin mukaan jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimissa ja muussa viranomaisessa asiassaan omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia, sekä saada toimituskirjansa tällä kielellä turvataan lailla. Julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Toteamme, että kyseisen oikeuden tosiasiallinen toteutuminen edellyttää sitä, että tuomioistuimissa on riittävä määrä ruotsin kieltä hyvin osaavaa henkilöstöä kaikissa henkilöstöryhmissä: niin haastemiehissä, kansliahenkilöstössä kuin tuomareissakin. Erityisesti Länsi-Uudenmaan rannikkoseuduilla asuu merkittävä määrä sellaista ruotsinkielistä väestöä, jolle viranomaisissa asiointi suomen kielellä ei ole tosiasiasa mahdollinen vaihtoehto, toisin kuin usein pääkaupunkiseudulla on tilanne. Tämän vuoksi pelkästään "kielituomareiden" määrän turvaaminen ei riitä, koska varsinainen asiakaspalvelu tapahtuu useimmiten muun henkilöstön toimesta. Merkittävää tässä suhteessa on lisäksi, että lukumääräisesti suuri määrä velkomus- ja hakemusasioista ratkaistaan yksinomaan kansliahenkilöstön toimesta, jolloin näiden erinomainen ruotsinkielen taito on kansalaisten oikeusturvan kannalta välttämätöntä.

On huomattava, että kieliainneuvos Corinna Tammenmaa on julkisuudessa todennut kokemusten osoittavan, että siirrettäessä henkilökuntaa vahvasti kaksikieliseltä toimipaikalta enimmäkseen yksikieliselle toimipaikalle, palvelu vähemmistökielellä toimii aluksi mutta heikkenee jonkin ajan kuluttua. Tämä johtuu siitä, että vastaanottava organisaatio ei käytännössä kykene rekrytoimaan kaksikielistä henkilökuntaa, jotta vähemmistökielellä annettava palvelu voidaan turvata (HBL 12.2.2016). Konkreettisenä esimerkkinä tilanteesta, jossa näin on käynyt, on mainittu Hätäkeskuslaitoksen organisaatiomuutos (Eduskunta / Kirjallinen kysymys KK 69/2016 s.2).

Joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta nykyisen Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden Raaseporin kanslian henkilökunnalla, joka on vahvasti kaksikielinen, ei ole tosiasiallisia mahdollisuuksia ottaa vastaan työtä Espoossa suunnitteilla olevaan uuden käräjäoikeuden ainoassa kansaliassa pitkän etäisyyden ja huonojen julkisten kulkuyhteyksien vuoksi. Espoossa sijaitsevaan kansliaan ei toisaalta tule olemaan mahdollista rekrytoida vastaavalla tavalla osaavaa kaksikielistä henkilökuntaa, vaan ruotsinkieliset palvelut tulisivat olemaan pitkälti muutamien yksittäisten virkamiesten varassa. Koska koko käräjäoikeusverkoston uudistamisen kantavana ajatuksena on luopua pienistä haavoittuvista yksiköistä, ehdotettu Raaseporin

kanslian lakkauttaminen olisi myös tämän ajatuksen vastainen: vahva ruotsinkielisten palveluiden yksikkö lakkautettaisiin ilman, että tosiasialliset tarpeet täyttävä korvaava ratkaisu olisi olemassa.

Tämän vuoksi esitämme, että uuden Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden ruotsinkieliset palvelut turvattaisiin siten, että Raaseporissa säilytettävästä erilliskansliasta tehtäisiin käräjäoikeuslain 18a §:n 2 momentin tarkoittama osasto (ns. *kieliosasto*). Kuten lain säätämiseen johtaneissa esitöissä todetaan, osasto antaisi ”*palvelua asianomaisella kielellä kanslia- ja istuntoasioissa. Palvelujen käyttäjien kannalta on tärkeää, että kaikenlaiset yhteydenotot tuomioistuimeen ja sieltä toteutuvat heidän omalla kielellään, myös tiedustelu- ja neuvontaluonteisissa käsittelyvaiheissa*” (ks. HE 230/2004 vp). Tällainen yksikkö voisi ottaa tarvittaessa hoitaakseen myös laajemmalla alueella ruotsinkielisiä asioita, kuten summaarisia velkomusasioita. Saamiemme tietojen mukaan esimerkiksi Ahvenanmaan summaariset velkomusasiat olisi suunniteltu käsiteltävän jatkossa Kanta-Hämeen käräjäoikeudessa. Käsityksemme mukaan perustellumpaa olisi, että tällaiset asiat, joiden nopea ja tehokas sekä asianosaisten oikeusturvan takaava käsittely edellyttää erittäin vahvaa ruotsin kielen taitoa, käsiteltäisiin Raaseporin kanslian kaltaisessa vahvasti ruotsinkielisessä yksikössä. Ilman erittäin vahvaa ruotsin kielen taitoa asian käsittelijältä menee tällaisen, yleensä varsin yksinkertaisen asian käsittelyyn suhteettomasti aikaa. Kiinnitämme huomiota myös siihen, että Korkeimman oikeuden summaarisia velkomusasioita koskevat ratkaisut ovat johtaneet siihen, että myös summaarisissa velkomusasioissa joudutaan kirjoittamaan ratkaisuihin aikaisempaa laajempia perusteluja käräjäoikeuksissa. Jotta tämä tapahtuisi tehokkaasti, ratkaisijalla on oltava riittävän vahva ruotsin kielen taito.

Käsityksemme mukaan ruotsinkielisen osaston perustaminen Raaseporiin ei olisi myöskään ainakaan merkittävä kustannuskysymys: Käräjäoikeusverkoston uudistamisen myötä lainkäyttöhenkilöstöä ei ole tarkoitus vähentää, joten lähtökohtana ollut henkilöstön siirtäminen Espooseen ei pienennä henkilöstökustannuksia. Toiseksi Raaseporissa on oikeusministeriönkin suunnitelman mukaan tarkoitus säilyttää istuntopaikka, jolloin istuntotiloista on joka tapauksessa maksettava vuokraa. Kyseiset tilat ovat pinta-alaltaan arviolta noin kaksi kolmasosaa rakennuksen kaikista tiloista. Henkilöstön työhuoneiden vuokratustannukset - pääkaupunkiseutua halvemmalla alueella – eivät siten lisänne kustannuksia verrattuna toimintojen keskittämiseen Espooseen.

Arvioitaessa kysymystä siitä, tulisiko myös Lohjalla säilyttää ainakin toistaiseksi istuntopaikka, kiinnitämme huomiota seuraavaan: Lohjalla sijaitsee uudehkot tilat, jotka on rakennettu ja suunniteltu nimenomaan oikeustaloksi, jolloin sen muuttaminen muuhun käyttöön ei ole helppoa: Tämä heikentää kohteen markkina-arvoa ja realisointimahdollisuuksia. Samoin kuin Raaseporissa, myös Lohjalla istuntosalit aputiloineen vievät rakennuksen pinta-alasta noin kaksi kolmasosaa. Lohjan oikeustalon omistaa Senaatti-kiinteistöt. Rakennuksen vuokrataso on n. 15,6 eur/neliometri/kk eli yhteensä n. 30.000 eur/kk (+alv). Tällaisen uudehkon toimistotalon tosiasialliset käyttökustannukset (ns. ”hoitovastike”) eli tosiasiallinen kustannus valtiolle on enintään suuruusluokkaa noin 5 euroa/neliometri/kk. Asiassa on otettava huomioon lisäksi se, että vaikeasti realisoitavan oikeustalon tyhjilläänkin pitäminen aiheuttaa valtiolle lämmitys- ja muita kuluja suuruusluokaltaan arviolta noin 2 eur/neliometri/kk.

Mikäli Lohjan toiminnot lakkautetaan ja henkilöstö siirretään Espooseen, nykyisen Espoon käräjäoikeuden toimitilat eivät ole riittäviä. Tällöin Espoon toimitiloja joudutaan laajentamaan yksityiseltä vuokranantajalta vuokrattaviin tiloihin, joiden muuttaminen tuomioistuinkäyttöön edellyttää rakennusinvestointeja. Selvä on, että Espoossa toimitilojen vuokrataso on Lohjaa kalliimpi. Vuokranantajan tekemät investoinnit johtavat lisäksi siihen, että vuokralaisen pitää sitoutua niin pitkään vuokrasopimukseen, että

investointikustannus tulee katettua. Oikeudenhoidon digitalisoituessa – jolloin palvelut eivät välttämättä ole samalla tavalla paikkaan sidottuja kuin aikaisemmin – suhtaudumme kriittisesti siihen, että tuomioistuimet sitoutuisivat tässä vaiheessa uusiin kiinteisiin kustannuksiin.

Käräjäoikeusverkoston uudistamisella on tavoiteltu kustannussäästöjä. Nähdäksemme niin kauan kuin toimintojen keskittäminen Lohjalta Espooseen edellyttäisi lisätilojen hankkimista Espooseen, Lohjan kanslian lakkauttaminen ei ole valtiontalouden kannalta rationaalinen ratkaisu. Toimitilojen todellinen kustannus valtiolle kasvaisi merkittävästi. Kun samalla myös asianosaisten matkakulut ja poliisin poissaolevien vastaajien noutamiseen käyttämät kulut lisääntyisivät, siirron kokonaistaloudelliset vaikutukset valtiolle olisivat arviomme mukaan vahvasti negatiiviset.

Näiden seikkojen vuoksi esitämme, että uuden Länsi-Uudenmaan käräjäoikeuden päätoimipaikan sijaitessa Espoossa:

- 1) Raaseporiin perustetaan pysyvä ns. kieliosasto, joka vastaisi käräjäoikeuden ruotsinkielisistä palveluista ja jonne tarvittaessa voitaisiin keskittää myös Etelä-Suomen alueen ruotsinkieliset summaariset velkomusasiat (ml. Ahvenanmaa, jos ne siirtyvät pois Ahvenanmaalta) ja
- 2) Lohjalla säilytetään kanslia ainakin siihen saakka, kunnes mahdollinen toimintojen keskittäminen Espooseen voidaan toteuttaa ilman lisäinvestointeja rakennuksiin.

Kunnioittavasti,



Kaarlo Hakamies

Käräjätuomari



Mika Illman

Käräjätuomari